

Elke vmbo-leerling zou filosofieles moeten krijgen

Een mening vormen, aan kunnen geven waaróm je iets vindt, van gedachten wisselen en naar elkaar luisteren, dat zijn allemaal vaardigheden die je leert bij het vak filosofie.

Eva-Anne Le Coultre onderzoekt hoe filosofielessen op het vmbo eruit kunnen zien en pleit voor landelijke invoering ervan. “Begin gewoon met één filosofische vraag.”

Eva-Anne Le Coultre is projectleider Filosofie op het vmbo en gepromoveerd op het proefschrift 'Ruimte om te denken: wat we kunnen leren van filosofie-docenten'. Met financiering vanuit het Nationaal Programma Groningen draaide ze een pilot met filosofielessen op twee vmbo-scholen. Ze gaf zelf lang filosofielessen op een gymnasium en verbaasde zich erover dat filosofielessen op het vmbo niet gegeven worden. "Zelf nadenken is het belangrijkste dat leerlingen leren op school, dus waarom besteden we er op het vmbo dan nauwelijks aandacht aan?"

Dat filosofie 'moeilijk en ingewikkeld' is, berust op een misverstand. Je kunt immers heel laagdrempelig beginnen met nadenken over filosofische vragen. "Bij filosofielessen op de basisschool zie je bovendien nauwelijks verschil tussen leerlingen die later een vmbo- of een vwo-advies krijgen. Vmbo-leerlingen kunnen prima zelf nadenken, maar ze leren het op school meestal niet. Terwijl ze het wel nodig hebben. In de praktische beroepen waarin vmbo'ers later vaak gaan werken, komen ze voortdurend situaties

tegen waarin ze zelf moeten nadenken over wat hun verantwoordelijkheid is en hoe ze het beste kunt handelen. In de zorg bijvoorbeeld: je hebt niet genoeg tijd, maar je ziet wel iemand in de problemen, wat moet je doen? Júist op het vmbo moet er plek zijn voor filosofielessen!"

Je draaide een pilot met filosofielessen in twee vmbo3-klassen.

Hoe pakte je dat aan?

"Filosofie begint met de basisvoorwaarden: dat leerlingen naar elkaar luisteren, dat ze durven te vertellen over wat ze denken en dat ze openstaan voor andere ideeën. De volgende stap is argumenteren: waaróm vind je wat je vindt? In onze pilot was 'Vrijheid' het thema van de filosofielessen. We koppelden steeds een filosofiedocent aan een vmbo-docent. Wat goed werkte, was dat die docenten tegengestelde posities innamen. De een zei bijvoorbeeld 'Je bent helemaal vrij, je kunt alles worden wat je wilt' en de ander 'Je bent helemaal niet vrij, je wordt bepaald door je omgeving en je genen.' Dan kregen leerlingen in de gaten 'Aha, zo werkt het!' We zochten vervolgens onderwerpen die de leerlingen raken, waar ze meteen iets mee kunnen en waar de meningen over verdeeld zijn. Een van de filosofische vragen was 'Mogen alle mensen kinderen krijgen?' Dat lijkt logisch, maar vrijwel alle leerlingen kenden wel een voorbeeld van ouders die helaas niet goed voor hun kinderen konden zorgen. Dat was een vraag die aansloot bij hun belevingswereld en die echt wat losmaakte. Wat we zagen was dat juist in een groep waar het in het begin heel lastig was om leerlingen alleen al naar elkaar te laten luisteren, de winst na afloop groot was: de leerlingen luisterden beter, lieten elkaar uitpraten, durfden hun mening te geven. De vervolgstap, argumenten geven waarom je iets vindt, was nog wel best lastig. We willen dan ook graag nog meer lessen geven, en ook op andere scholen."

Hoe zou je als docent kunnen beginnen met filosofie in de les?

"Je kunt gewoon beginnen met één filosofische vraag. De werkvorm 'Denken, delen, uitwisselen' is daarbij handig: eerst denken de leerlingen zelf over de vraag na, vervolgens delen ze hun gedachten met de leerling naast hen, en daarna wordt het uitgewisseld met de hele klas. Door die stapjes gaat meteen de kwaliteit van het gesprek omhoog, en leerlingen die klassikaal niet zo snel iets durven zeggen, hebben in elk geval met de leerling naast hen van gedachten gewisseld. Je kunt er een hele les aan wijden, maar een paar minuten nadenken over een filosofische vraag is ook al prima. Probeer het gewoon een keer uit en je zult zien: deze oefening is concreet en werkt altijd. Belangrijk voor de leerlingen is dat er niet één goed antwoord is. Filosofie is geen opvoedles, het gaat niet over wat je wel en niet moet doen. Het gaat erom dat je zelf gaat nadenken en je eigen mening vormt. Daar word je beter in als je het oefent."